

Arkkitehtuurikävely
HANGON KESKUSTASSA

.....

Arkitekturpromenad
I HANGÖ CENTRUM

AINUTLAATUISET RAKENNUKSET HERÄÄVÄT HENKIIN

Kaupungin lyhyestä historiasta riippumatta, Hanko tarjoaa yllättävänkin rikasta arkkitehtuuria. Lyhyen kävelymatkan piirissä löydät rakennuksia, joiden arkkitehteina on ollut mm. Theodor Höijer, Lars Sonck, Selim A Lindqvist, Waldemar Aspelin, Wivi Lönn ja Viljo Revell.

Pääkaupungin nimekkäiden liikemiesten asettuessa nopeasti kasvavaan talvisatama- ja kylpyläkaupunkiin, tai perustettaessa uusia teollisuuslaitoksia, käännettiin tuttujen arkkitehtien puoleen. Bertel Liljeqvist sai vastatakseen toisen maailmansodan edellyttämästä jälleenrakentamisesta, ja koulujen ja kirjaston uudistaminen 1900-luvun loppupuolella tuli professori Osmo Lapon tehtäväksi.

Tunnettujen arkkitehtien rinnalla on kaupunkikuvaan ehkä eniten vaikuttanut rakennusmestari Gustav Welander Hangolle tunnusomaisine huviloineen rautatien pohjoispuolen laajoissa omakotikortteleissa.

Yrjö Sahlstedt
Hangon kaupunginarkkitehti 1987–1996

LÅT DE UNIKA BYGGNADERNA VAKNA TILL LIV

Stadens korta historia till trots uppvisar Hangö en överraskande arkitektonisk rikedom. På bekvämt promenadavstånd finner du byggnadsverk ritade av bl.a. Theodor Höijer, Lars Sonck, Selim A Lindqvist, Waldemar Aspelin, Wivi Lönn och Viljo Revell.

Då huvudstadens främsta affärsmän etablerade sig i den snabbt växande unga staden med sin vinterhamn och badanstalt, eller då nya industrianläggningar grundades, anlätade man sina bekanta arkitekter. Bertel Liljeqvist anförtröddes återuppbyggnadsarbetet efter andra världskriget, och förnyandet av skolor och bibliotek under 1900-talets sista årtionden blev professor Osmo Lappos uppdrag.

Förutom kända arkitekter har byggmästaren Gustav Welander, kanske mer än någon annan påverkat stadsbilden med sina talrika för Hangö kännpaka villor i de vida bostadskvarteren norr om järnvägen.

Yrjö Sahlstedt
Stadsarkitekt i Hangö 1987–1996

KESKUSTAKIERROS PROMENADEN I CENTRUM

- 1**
Pursiseura (HSF)
Segelföreningen (HSF)
  - 2**
Hotel Regatta
Hotel Regatta
  - 3**
Huvila Frenckell
Villa Frenckell
  - 4**
Hangon Casino
Hangö Casino
  - 5**
Konsuli Friisin talo
Konsul Friis' hus
  - 6**
Vesitorni
Vattentornet
  - 7**
Kirkko
Kyrkan
  - 8**
Kaupungintalo
Stadshuset
  - 9**
Lignellin talo (Valtion talo)
Lignellska huset (Statens hus)
  - 10**
Bulevardin varhaiset rakennukset
Boulevardens tidiga bebyggelse
-

1

**PURSISEURA (HSF), Itäsatama
SEGELFÖRENINGEN (HSF), Östra hamnen**

Bertel Liljeqvist — 1938

Vuonna 1906 perustettu Hangö Segelförening toimi aluksi erilaisissa vuokratiloissa, mm. Seurahuoneella. Keräys- ja arpajaisvaroin rakennettiin purjehtijanakin tunnetun arkkitehdin, Bertel Liljeqvistin, piirustusten mukainen myöhäistä funktionalismia edustava paviljonki ravintolatiloiheen.

Rakennus kärsi suuria vaurioita talvisodan aikana, mutta toimi jo 1940-luvulla jälleen suosittuna kerhoravintolana. Rakennuksen kattoterassi on tänään kaupungin suosituimpia kohtauspaikkoja.

Hangö Segelförening grundades år 1906 och verkade under sina första decennier i upphyrda utrymmen bl.a. i Societetshuset. Med stöd av insamlade och donerade medel byggdes en egen paviljong, ritad i senfunktionalistisk stil av arkitekt Bertel Liljeqvist, som också var känd som seglare.

Byggnaden skadades illa under vinterkriget, men tjänade redan på 1940-talet åter som en flitigt anlitad klubbrestaurang. Paviljongens takterrass är idag en av stadens populäraste träffpunkter.

2

**HOTEL REGATTA, Torikatu 2
HOTEL REGATTA, Torggatan 2**

Lars Sonck — 1898

Pekka Helin / Marja-Riitta Norri — 2012

Alun perin Seurahuoneen nimellä toimineen hotellin suunnitteli nuori ahvenanmaalainen arkkitehti Lars Sonck ajan muodikkaaseen jugendtyyliin. Hotelli Regattana tunnetun hotellin voi hyvin rinnastaa jugendin aiheita kansallisromantiikkaan yhdistävään Imatran Valtiohotelliin. Lukuisista kovalla kädellä suoritetuista aikaisemmista muutostöistä huolimatta, rakennus on viime vuosina onnistuttu palauttamaan sen alkuperäistä ilmettä hyvin vastaavaan asuun.

Sonckin muita töitä ovat mm. Tampereen tuomiokirkko, sekä Helsingissä Kallion kirkko, Puhelinyhdistyksen talo, Pörssi ja Eiran sairaala.

Hotell Regatta kallades ursprungligen Societetshuset och planerades av den unga åländska arkitekten Lars Sonck i tidens anda i jugendstil. Hotellet kan väl jämföras med samtida Statshotellet vid Imatraforsen, där drag av jugend samsas med nationalromantiska teman. Trots tidigare talrika hårdhanta förändringar har man under de senaste åren lyckats återuppbygga hotellet att motsvara sin ursprungliga glans.

Soncks mest kända verk är domkyrkan i Tammerfors samt Berghälls kyrka, Telefonföreningens hus, Börshuset och Eira sjukhus i Helsingfors.

3

HUVILA FRENCKELL, Appelgrenintie 8
VILLA FRENCKELL, Appelgrensvägen 8
Theodor Höijer — 1880-luku/talet

Maisteri Artur R. Frenckell rakennutti Hangon kylpylän aikaan kaksi komeaa hirsihuvilaa, joista tämä on ensimmäinen. Molempien huviloiden suunnitelmat laati arkkitehti Theodor Höijer, jonka tunnetuimpia töitä ovat Ateneum sekä Helsingin suuret uusrenessanssipalatsit, kuten Grönqvistin talo ja Hotelli Kämp Pohjoisesplanadilla. Vastapainona tyyliääntöjen mukaiselle edustusarkkitehtuurille, huvila-arkkitehtuurissa sai iloisesti yhdistää orastavia kansallisromanttisia aiheita sveitsiläisten alppimajojen piirteisiin.

Magister Artur R. Frenckell lät på Hangö badanstalts tid bygga två ståtliga stockvillor, av vilka denna är den första. Ritningarna till villorna gjorde arkitekt Theodor Höijer, vars mest kända verk är Ateneum samt stora nyrenässanspalats som Grönqvistska huset och Hotell Kämp vid Norra Esplanaden i Helsingfors.

Som motvikt till representationsarkitekturens stränga regelverk gav villabyggnandet fria händer att lekfullt blanda spirande nationalromantiska teman med drag av schweiziska alphyddor.

4

HANGON CASINO, Appelgrenintie 10
HANGÖ CASINO, Appelgrensvägen 10
Waldemar Aspelin — 1910

Jo vuonna 1878 perustettu Hangon kylpylä kuului pohjoisen Euroopan merkittävimpiin kylpylöihin ensimmäiseen maailmansotaan asti. Kylpylän seurahuonetta (nykyinen Hangon Casino) laajennettiin useaan otteeseen ja sen nykyinen lähinnä jugendtyyliä edustava asu on arkkitehti Waldemar Aspelinin käsialaa vuodelta 1910. Aspelin oli suunnitellut Fiskarsin ruukille mm. kuparipajan ja kuonatiilisen makasiinin. Itsenäisyysajan alkuvuosina kylpylä eli vielä toista loistokauttaan, mutta toisen maailmansodan jälkeen varsinaisia kylpylärakennuksia ei enää korjattu, vaan tyydyttiin kunnostamaan tämä nykyään Hangon Casinona tunnettu ravintolarakennus.

Hangö med sin badanstalt grundad år 1878 hörde fram till första världskriget till Nordeuropas främsta badorter. Badanstaltens societetshus (nuvarande Hangö Casino) utvidgades i flera repriser och fick sin nuvarande jugendprägel år 1910, enligt ritningar av arkitekt Waldemar Aspelin. Han hade åt Fiskars bruk planerat Kopparsmedjan och ett magasin i slaggtegel.

Under vår självständighets tidiga år blomstrade badlivet igen upp, men efter det andra världskriget hade man inte råd att reparera de egentliga badhusbyggnaderna, utan nöjde sig med att rusta upp denna restaurangbyggnad, numera känd som Hangö Casino.

5

KONSULI FRIISIN TALO, Huvilakatu 3
KONSUL FRIIS' HUS, Villavägen 3

Wivi Lönn — 1917

Margariinitehtailija, konsuli Sanfrid Friis rakennutti huvila-alueen koimeimpiin kuuluvan kartanomaisen myöhäisklassisen asuinrakennuksen, jonka piirsi Wivi Lönn, maamme varhaisimpia ja tunnetuimpia naisarkkitehteja.

Wivi Lönnin tunnetuimpia töitä on yhdessä Armas Lindgrenin kanssa suunniteltu Tallinnan Estonia-teatteri, Tampereen tyttökoulu ja Tampereen palasema.

Margarinfabrikören, konsul Sanfrid Friis lät uppföra ett av villaområdets ståtligaste bostadshus. Karaktärsbyggnaden i sen classicistisk stil ritades av Wivi Lönn, en av våra tidigaste och bäst kända kvinnliga arkitekter.

Wivi Lönn's mest kända verk är Estonia teatern i Tallinn i samarbete med Armas Lindgren, samt flickskolan och brandstationen i Tammerfors centrum.

6

VESITORNI, Vartiovuori
VATTENTORNET, Vårdberget

Bertel Liljeqvist — 1943

Neuvostoliiton joukot räjäyttivät Vartiovuoren vanhan vesitornin jätessänsä talvisodan jälkeen miehittämänsä Hangon vuokra-alueen joulukuussa vuonna 1941. Uuden vesitornin pystyttäminen oli kiireisimpiä jälleenrakennustehtäviä ja vuonna 1943 valmistui uusi betonirunkoinen maamerkki korkeimmalle mäelle. Tehtävä uskottiin jälleenrakennusarkkitehdiksi kutsutulle Bertel Liljeqvistille, joka sai tehtäväkseen myös kaupungintalon, lastenkodin sekä suurten ikäluokkien kansakoulun (keskuskoulu) suunnittelun. Liljeqvist oli nuorempana avustanut Armas Lindgreniä Hangon kaupungintalon suunnittelutyössä.

Hänen tunnettuja omia töitään Helsingissä ovat mm. Paavalin kirkko ja Hietaniemen krematorio.

De sovjetiska trupperna sprängde det gamla vattentornet på Vårdberget innan de lämnade sitt arrendeområde Hangö udd i december år 1941. Uppförandet av ett nytt vattentorn hörde till de mest brådskande nybyggena och redan år 1943 stod det nya landmärket i betong färdigt. Ritningarna beställdes av arkitekt Bertel Liljeqvist, som anförtroddes flera återuppbyggnadsprojekt: barnhem, de stora årskullarnas folkskola och ett nytt stadshus. Liljeqvist hade redan som ung arkitekt assisterat Armas Lindgren vid planeringen av det stadshus som förstördes i kriget.

Liljeqvists kända egna verk i Helsingfors är bl.a. Pauluskyrkan och Krematoriet vid Sandudd.

7

KIRKKO, Kirkkomäki 1
KYRKAN, Kyrkobacken 1

Jacob Ahrenberg — 1892

Bertel Liljeqvist — 1953

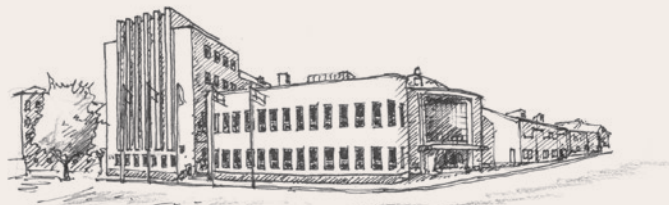
Alkuperäinen arkkitehti Jacob Ahrenbergin suunnittelema uusgootinen punatiilikirkko säilyi läpi sotien, mutta mm. sen rakenteiden huonon säänkestävyyden vuoksi pidettiin välttämättömänä tehdä niin perusteellisia korjauksia, että kirkon ulkoasu samalla ”modernisoitiin” aikansa henkeen. Nämäkin suunnitelmat laati arkkitehti Bertel Liljeqvist. 1970-luvulla lisättiin kirkon pohjoispuolelle arkkitehti Lars Rejströmin suunnittelema sakastin ja lämpökeskuksen käsitävä siipi sekä tehtiin sisätilojen korjauksia.

Den ursprungliga nygotiska rödtegelkyrkans planerad av arkitekten Jacob Ahrenberg stod kvar efter krigen, men dess konstruktioner hade skadats och var inte heller helt väderbeständiga. Därför gick man in för en grundreparation, kyrkans stil förändrades i hög grad i 1950-talsanda enligt ritningar av Bertel Liljeqvist. På 1970-talet ritade arkitekt Lars Rejström en låg tillbyggnad på kyrkans norra sida med sakristia och värmecentral, samtidigt som vissa interiörreparationer utfördes.

8

KAUPUNGINTALO, Bulevardi 6
STADSHUSET, Boulevarden 6

Bertel Liljeqvist — 1951

Armas Lindgrenin yhdessä Bertel Liljeqvistin kanssa suunnitteleman talvisodassa tuhoutuneen klassistisen kaupungintalon sijalle arkkitehti Bertel Liljeqvist piirsi monitoimisen uuden kaupungintalon, jonka jakautuminen toimisto-, kirjasto- ja juhlasaltiloihin ilmenee rakennuksen massoitelussa funktionalismin hengessä. Julkisivun ja sisätilojen materiaalivalinnoissa on kuitenkin tavoiteltu juhlavampaa tunnelmaa.

Interiööreissä on säilynyt alkuperäiset puiset paneloinnit, osa kaulusteista ja ennen kaikkea Paavo Tynellin hienot kattovalaisimet.

På platsen för det gamla, klassicistiska stadshuset, planerat av Bertel Liljeqvist tillsammans med Armas Lindgren på 1920-talet, ritade Liljeqvist ett nytt mångfunktionellt stadshus med bibliotek och festsal. Husets uppdelning för olika funktioner syns i gestaltningen i funktionalismens anda, medan valet av material och former i interiören ger ett festligare intryck än funktionsens ofta kalla drag.

I stadshuset interiörer har bevarats ursprungliga panelväggar, delar av möblemang och framför allt Paavo Tynells utsökt fina belysningsarmaturer.

LIGNELLIN TALO (VALTION TALO), Bulevardi 20
LIGNELLSKA HUSET (STATENS HUS), Boulevarden 20

Lars Sonck 1897

Tullitarkastaja ja liikemies Martin Lignell rakennutti Bulevardin ja silloisen rautatien kulmatontille 3–4 kerroksisen asuin- ja liikepatalsin vuonna 1897. Lignell uskoi suunnittelutyön nuorelle Lars Sonckille, vastavalmistuneelle arkkitehdille, joka oli jo ansainnut kannuksensa Turun Mikaelin kirkon suunnittelussa.

Alkuperäisasussaan rakennuksen julkisivut olivat osittain rapattu ja runsaasti koristeltuja punatiiliseiniä, joissa siirtymistä uusrenessanssin koristeaiheista Jugendtyyliin oli jo havaittavissa.

Jatkosodan jälkeen pahasti vaurioituneeseen rakennukseen lisättiin kokonainen kerros samalla kun ylempien kerrosten ikkunajakoja muutettiin ja julkisivuista karsittiin koristeita. Samalla julkisivut rapattiin kauttaaltaan. Valtion omistamassa rakennuksessa toimi Hangon rannikkopatteriston esikunta 1990-luvulle asti.

Tullinspektören och affärsmannen Martin Lignell lät uppföra ett 3–4 våningar högt bostads- och affärspalats på hörntomten vid Boulevarden och (dåvarande) Stationstorget år 1897. Lignell beställde planeringen av den unga Lars Sonck som redan bevisat sitt kunnande genom att vinna arkitekttävlingen om Mikaelkyrkan i Åbo.

Ursprungligen var fasaderna delvis rappade i rödtegel med rikliga dekorationer. Övergången från nyrenässansens ornament mot Jugendstilen kunde redan skönjas. Efter krigsen reparerades det illa skadade huset och försågs med en hel fjärde våning. Samtidigt ändrades de övre våningarnas fönsterindelning och mycket av ornamenten i fasaden skalades av och hela fasaden rappades. Huset ägdes av staten och inhyste in på 1990-talet staben för Hangö kustartilleri.

BULEVARDIN VARHAISET RAKENNUKSET, Bulevardi BOULEVARDENS TIDIGA BEBYGGELSE, Boulevarden

Hangon keskustan varhaisimmat kaupunkitalot nousivat Rautatieasemalta meren rantaan vievän pääkadun, Bulevardin, varrelle. Ensimmäisen viidentoista vuoden aikana valmistuivat koko kadulle nykyään leimaa antavat pitkät yksikerroksiset puurakennukset, useimmiten pääkaupungista tulevien liikemiesten investointeina tulevaan suurkaupunkiin, jolle enteiltiin loistavaa tulevaisuutta säännöllisen talvimerenkulun myötä. Bulevardin rakennusten arkkitehteina esiintyvät P.E.S. Degenaer, Ernst G. Hedman, Waldemar Backmansson. Suunnittelijoina on myös rakennusmestareita ja esimerkiksi ratainsinöörejä.

De tidigaste stadsbyggnaderna i Hangö centrum förlades vid Boulevarden, som sträckte sig från järnvägsstationen till havsstranden i söder. Under stadens första femton år byggdes de präktiga långa envånings trähusen, som än idag ger gatan sin prägel. Oftast var det köpmän från huvudstaden, som spekulerade i den framtida storstad som skulle uppstå tack vare den regelbundna vintersjöfarten.

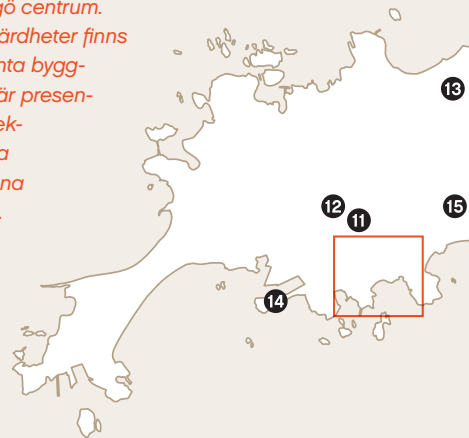
Arkitektnamn som P.E.S Degenaer, Ernst G. Hedman och Waldemar Backmansson nämns här, men också byggmästare och baningenjörer.

Tämä arkkitehtuurikävely on sijoittunut Hangon keskusta. Näiden kohteiden lisäksi Hangosta löytyy monia muita mielenkiintoisia rakennuksia. Esittelemme muutaman hieman kauempana sijaitsevan mielenkiintoisen kohteen.

Denna arkitekturpromenad koncentreras till Hangö centrum.

Utöver dessa sevärdheter finns det flera intressanta byggnader i Hangö. Här presenteras några arkitektoniskt intressanta byggnader belägna en bit längre bort.

11

RAUTATIEASEMA, Asematori JÄRNVÄGSSTATIONEN, Stationstorget

Jarl Ungern 1949–50

Hangon uusi rautatieasema siirrettiin sotien jälkeen radan pohjoispuolelle. Uuden myöhäisfunktionalismia edustavan asemarakennuksen suunnitteli Valtionrautateiden oma arkkitehti Jarl Ungern jo 1940-luvun alussa, mutta rakennus toteutettiin vasta vuosina 1949–50. Asemarakennus on säilynyt alkuperäisessä asussaan, myös sisätiloiltaan pääosin.

Hangös nya järnvägsstation flyttades efter krigen norr om järnvägen. Den nya stationsbyggnaden ritades i sen funktionalistisk stil av Statsjärnvägarnas egen arkitekt Jarl Ungern redan i början av 1940-talet men byggdes först 1949–50. Byggnaden har bevarat sin ursprungliga karaktär, även den ståtliga interiören.

12

AS. OY SILTA-CITY, Halmstadinkatu 5 BOSTADS AB SILTA-CITY, Halmstadsgatan 5

Viljo Revell 1955

Radan ylittävän sillan pohjoispuoleista 1950-luvun rakennusmaailmaa täydensi vuonna 1955 Hyvon-Kudeneuleen toimihenkilöille suunniteltu kolmikerroksinen, varsin rohkeasti konstruktivistinen kerrostalo.

Kudeneuleen tehtaan suunnitellut arkkitehti Viljo Revell ehdotti alun perin kahta betonipilareillansa leijuvaa pitkää nauhaikkunaista valkoista kerrostaloa, ikään kuin portiksi sillalta pohjoiseen johtavan kadun varteen. Näistä toteutettiin kuitenkin vain toinen.

2000-luvun peruskorjauksessa nauhamaisten parvekekaiteiden valkoisuus on menetetty, kun betonielementit vaihdettiin värilliseen lasiin. Samalla myös asuntojen luonne muuttui ikkunamuutosten johdosta.

Kvartersbilden norr om bron över järnvägen (från 1950-talet) kompletterades 1955 av det djärt konstruktivistiska bostadsvåningshus i tre våningar som uppfördes för Hyvon klädesfabrikens personal. Arkitekt Viljo Revell, som planerat klädesfabrikens byggnader, föreslog ursprungligen en portalkomposition av två likadana långa vita huskroppar med sina fönsterband flytande på sina enorma betongpyloner på båda sidor om gatan från viadukten norrut. Endast den ena byggdes.

Vid renoveringar på 2000-talet har fasadernas vita karaktär gått förlorad, då balkongräckena ersatts med färgat glas. Samtidigt ändrade fönsterbyten bostädernas ursprungliga karaktär.

13

HYVON-KUDENEULE OY, Lähteentie 13–15 HYVON-KUDENEULE AB, Källvägen 13–15

Viljo Revell 1953–55

Hyvon-Kudeneuleen tehdasta pidetään yhtenä arkkitehti Viljo Revellin päästöistä. Se on kansainvälisesti tunnustetuimpia suomalaisia rakennuksia ja kansainvälisesti eräs teollisuusarkkitehtuurin merkittävimmistä, ja sellaisena ehkä Hangon merkittävin arkkitehtoniinen muistomerkki.

Revellin muita kansainvälisesti tunnettuja töitä ovat Toronton kaupungintalo Kanadassa ja useat Tapiolan asuinrakennukset.

Hyvon-Kudeneule Oy:n toimitusjohtaja Aarne Karjalainen loi yhdessä arkkitehti Viljo Revellin kanssa hyviin työolosuhteisiin perustuvan kokonaan uudenlaisen tehdashallin, josta lähes jokaiselta työpisteeltä saattoi nähdä lasiseinien takaisen maiseman. Valta- van yhtenäisen satakunta metriä pitkän hallin kupeeseen liittyvät toimisto- ja sosiaalitalasivut. Koska pyrkimyksenä oli sijoittaa kaikki tilat rinnetontille yhteen tasoon, saivat nämä sivut ”lentää” sisään- tulopihan yli, korostaen valtavan rakennuskompleksin ilmavuutta.

Trikoovalmistus loppu 1970-luvulla ja tehdasalueella valmistetaan

nykyään Printal Oy:n toimesta alumiinitölkkejä ja tuubeja.

Viljo Revellin rakennukset sijaitsevat tehdasalueella, jolle ei ole yleistä pääsyä.

.....
Hyvons klädesfabrik är en av Viljo Revells främsta skapelser. Fabriken hör till Finlands internationellt mest uppmärksammade byggnader och räknas till industriarkitekturens viktigaste verk. Man kan anse den vara Hangös mest betydande arkitektoniska minnesmärke.

Revells övriga internationellt erkända skapelser är stadshuset i Toronto, Kanada och flera bostadshus i Hagalund i Esbo.

Triköfabriken Hyvon-Kudeneules verkställande direktör Aarne Karjalainen skapade tillsammans med arkitekten Viljo Revell en helt revolutionerande industrihall med sikte på personalens goda arbetsförhållanden. Från hela fabriksgolvet hade man utsikt i terrängen genom de höga fönstren. Den hundra meter långa enhetliga hallen har två sidoflyglar för kontor och sociala utrymmen. Då hela komplexet skulle verka i ett våningsplan, lämnade den sluttande tomten dessa två flyglar "hängande i luften" över tomtens ankomstnivå, vilket ytterligare understryker byggnadens luftighet.

Textiltillverkningen upphörde på 1970-talet och efterföljdes av Printal Ab med tillverkning av och grafiskt tryck på tuber främst för kosmetikindustrins behov.

Byggnaderna planerade av Viljo Revell finns på ett fabriksområde utan allmänt tillträde.

14

VOIMAKASIINI, Länsisatama SMÖRMAGASINET, Västra hamnen

Gustaf Nyström 1907–08

.....
Hangon talvisataman varhaisesta pääasiallisesta vientituotteesta muistuttaa meitä sataman komein rakennus, graniittipintainen Voimakasiini. Sen suunnitteli arkkitehti, sittemmin professori Gustaf Nyström, vuonna 1906.

Voimakasiinin rakennuttaja oli Suomen valtio ja rakennuksessa sekä säilytettiin että pakattiin junakuormina saapunut voi laivattavaksi. Rakennuksen tasaisen lämpötilan edellyttämän jäähdytysjärjestelmän koneisto on vielä nähtävissä rakennuksessa.

Rakennuksen ehkä merkittävimät piirteet liittyvät edistyselliseen rautabetonirakenteeseen. Jännitettyjen betonipalkkien välit täytettiin työmaalla esivalmistetuilla betonilaatoilla; Voimakasiini on siis mahdollisesti Suomen ensimmäinen betonielementtirakennus.

Graniittijulkisivu edustaa samaa square rubble tyyliä kuin kansallisromantiikan muistomerkkimme (Kallion kirkko, Kansallismuseo, Kansallisteatteri), ja ulkoseinien runkomuuraus lienee myös vastaava. Voimakasiinin erikoisuutena oli kuitenkin korkkilevyistä tehty sisäpuolinen lämmöneristys, millä pyrittiin poistamaan ulkoinen lämpökuorma kesällä.

Gustaf Nyström oli akateemisen uusrenessanssin viimeinen merkittävä edustaja Suomessa. Hänen päätöitään Helsingissä ovat Valtionarkisto, Säätytalo, Yhdyspankin toimitalo, tulli- ja pakkahuone sekä Eteläsatamassa sijaitseva kauppahalli.

.....
Granitborgen Smörmagasinet i Västra hamnen påminner om den huvudsakliga, tidiga exportvaran från vinterhamnen Hangö. Byggnaden planerades av arkitekten och professorn Gustaf Nyström år 1906.

Magasinets byggherre var staten, och i byggnaden packades och lagrades tåglass av smör för att skeppas västerut. Den kylanläggning som skulle hålla jämn temperatur finns kvar i byggnaden.

Granitfasaden är av samma square rubble stil som de nationalromantiska minnesmärkena (Berghälls kyrka, Nationalmuseum, Nationalteatern) och ytterväggarnas tegelstomme torde vara likadan i samtliga. Smörmagasinet specialitet var den värmeisolerad i kork på insidan, som skulle begränsa uppvärmningen sommardid.

Byggnadens speciella värde ligger i den avancerade betongkonstruktionen. Mellan de armerade betongbalkarna lades betongplattor; eventuellt har vi här vår första betongelementbyggnad.

Gustaf Nyström var den akademiska nyrenässansens sista betydande representant i Finland. Hans främsta verk i Helsingfors är Statsarkivet, Ständerhuset, Föreningsbanken, Skatuddens tull- och packhus och gamla saluhallen.

15

HANGON KEKSITEHDAS, Santalantie 2

HANGÖ KEXFABRIK, Sandövägen 2

Valter ja Ivar Thomé 1914–16

Hangon tunnetuin tavaramerkki lienee Hangon keksi. Hangon kekseitehdas, eli Suomalais-Englantilainen Bisquittehdas rakennutti uuden tehdasrakennuksen Hanko pohjoiseen radan varteen. Piirustukset laati arkkitehtitoimisto Valter ja Ivar Thomé. Toiminta käynnistyi uusissa tiloissa vuonna 1916. Karl Fazer hankki tehtaan omistukseensa vuonna 1927. Keksien valmistusta ei jatkettu Hangossa sotien jälkeen.

Osittain kolmikerroksinen tehdasrakennus on kunnostettu laajalti toimistokäyttöön ja siinä toimii nykyään kaupungin tekninen ja ympäristövirasto.

Hangös bäst kända varumärke torde vara Hangö kex. Hangö kexfabrik, eller den Finsk-Engelska Bisquitfabriken lät bygga en ny tillverkningsbyggnad intill järnvägen i Hangö Norra.

Ritningarna gjordes av arkitektbyrån Valter & Ivar Thomé och kex-tillverkningen inleddes år 1916. Karl Fazer köpte fabriken år 1927 och tog bruk namnet Hangö Kex Ab. Kex-tillverkningen återupptogs inte efter kriget.

Byggnaden i tre våningar har till stora delar inretts som kontor och bereder utrymme för stadens tekniska och miljöverk.

Teksti Text Yrjö Sahlstedt

Piirustukset Teckningar Jonas Löfroos

Layout Aivan

Paino Tryck Painotalo Miktor Oy

HANKO*HANGÖ

Hangon matkailutoimisto / Hangö turistbyrå
Raatihuoneentori 5 / Rådhusorget 5
10900 Hanko / Hangö
019 220 34 11, tourist.office@hanko.fi
www.hanko.fi/tourism
www.lovepeaceharmony.fi
